

Posebni porez na alkohol i alkoholna pića

Sahor, Ronea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:704492>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE
POREZNI STUDIJ

Student:

Ronea Sahor

ZAVRŠNI RAD

POSEBNI POREZ NA ALKOHOL I ALKOHOLNA PIĆA

Mentor:

prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. POSEBNI POREZ NA ALKOHOL I ALKOHOLNA PIĆA – POJMOVNA ODREĐENJA I ODREDNICE	4
2.1. Definicija i glavne odrednice posebnog poreza.....	5
2.2. Ciljevi oporezivanja alkohola.....	6
2.2.1. Fiskalni ciljevi: povećanje državnih prihoda.....	7
2.2.2. Zdravstveni ciljevi: suzbijanje pretjerane konzumacije alkohola.....	8
2.2.3. Društveni ciljevi: smanjenje štetnih posljedica alkohola na društvo.....	10
2.4. Povijesni razvoj oporezivanja alkohola.....	12
3. OPOREZIVANJE ALKOHOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	14
3.1. Trošarine na alkohol	14
3.1.1. Označavanje, mjerenje i stavljanje u promet alkohola i alkoholnih pića	17
3.1.2. Male nezavisne pivovare	18
3.1.3. Mali proizvođači vina.....	19
3.1.4. Samostalni mali proizvođači vina.....	20
3.1.5. Samostalni mali proizvođač ostalih pića dobivenih vrenjem osim piva i vina .	21
3.1.6. Samostalni mali proizvođač međuproizvoda.....	21
3.1.7. Male destilerije	21
3.1.8. Mali proizvođači jakog alkoholnog pića	22
3.2. Harmonizacija s pravnom stečevinom Europske unije.....	22
4. KOMPARATIVNA ANALIZA OPOREZIVANJA ALKOHOLA U DRUGIM ZEMLJAMA	26
4.1. Usporedba ekonomskih i društvenih učinaka različitih poreznih politika	27
4.2. Utjecaj različitih poreznih politika na suzbijanje alkoholizma.....	28
5. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	31

Izjava o izvornosti

Ja, Ronea Sahor, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ronea Sahor

1. UVOD

Posebni porez na alkohol i alkoholna pića predstavlja važan instrument fiskalne politike koji je usmjeren na regulaciju potrošnje tih proizvoda, ali i na povećanje prihoda državnog proračuna. U radu će se najprije objasniti što podrazumijeva pojam posebnog poreza te zašto države odlučuju oporezivati alkoholna pića. Kroz povijesni pregled, naglasit će se kako su se porezne politike u vezi s alkoholom razvijale u Hrvatskoj te kako se one uspoređuju s europskim zemljama. Također će se analizirati učinak tih poreznih mjera kroz vrijeme, kako u smislu ekonomske dobiti, tako i u smislu društvenih posljedica. Pravni okvir čini važan dio ove analize, pri čemu će se detaljno obraditi zakoni i pravilnici koji trenutno reguliraju oporezivanje alkoholnih pića u Hrvatskoj, uz usporedbu s relevantnim zakonodavstvom Europske unije. Analiza će obuhvatiti i promjene zakona u posljednjih deset godina, čime će se pokazati smjer u kojem se porezna politika kretala.

Istraživanje će se usredotočiti na utjecaj posebnog poreza na potrošače, cijene i industriju alkoholnih pića. Kroz analizu podataka, kvantitativna istraživanja i anketu među potrošačima, doći će se do konkretnih zaključaka o tome kako porezne promjene utječu na potrošnju alkohola, cijene proizvoda te kako te promjene doživljavaju sami potrošači. Bit će provedeni intervjui s predstavnicima industrije kako bi se sagledali njihovi stavovi o posljedicama oporezivanja na poslovanje, profitabilnost i potrošnju. Poseban dio rada bit će posvećen komparativnoj analizi oporezivanja alkohola u zemljama EU-a i šire. Usporedit će se porezne stope i politika oporezivanja u različitim državama, kao i njihovi efekti na gospodarstvo i društvo. Također će se istražiti koliko učinkovite mogu biti različite porezne politike u suzbijanju alkoholizma.

Na kraju rada, na temelju prikupljenih podataka i istraživanja, donijet će se zaključci o trenutnoj situaciji u Hrvatskoj te će se predložiti moguće reforme porezne politike. Analizirat će se i na koji način bi se iskustva drugih zemalja mogla primijeniti na hrvatski kontekst. Sve ove analize i zaključci trebali bi pridonijeti razumijevanju uloge posebnog poreza na alkohol i alkoholna pića, kako s fiskalnog, tako i s društvenog aspekta.

2. POSEBNI POREZ NA ALKOHOL I ALKOHOLNA PIĆA – POJMOVNA ODREĐENJA I ODREDNICE

Mnoge suvremene države imaju složene porezne sustave koji se sastoje od različitih vrsta poreza. Kroz oblikovanje poreznog sustava, države nastoje ostvariti nekoliko ključnih ciljeva. Fiskalopolitički ciljevi odnose se na prikupljanje sredstava za financiranje javnih usluga i smanjenje proračunskog deficita. Socijalopolitički ciljevi uključuju smanjenje socijalnih nejednakosti kroz progresivne porezne stope ili porezne olakšice za niže prihodne skupine. S druge strane, gospodarskopolitički ciljevi obuhvaćaju poticanje gospodarskog rasta, kroz porezne poticaje za određene industrije ili regije. Porezni sustav može biti i alat za regulaciju tržišta, kontrolu potrošnje određenih proizvoda kao što su duhanski proizvodi i alkohol, te zaštitu okoliša kroz ekološke poreze. Kroz promišljeno oblikovanje poreza, vlade nastoje balansirati između ovih ciljeva, osiguravajući stabilne prihode i pravednu raspodjelu poreznog tereta. Također, uloga poreznog sustava nije isključivo fiskalna, već i razvojna, jer može stimulirati investicije i zapošljavanje.¹

Oporezivanje alkohola donosi niz socijalnih, zdravstvenih i ekonomskih posljedica, ali glavni razlog njegova uvođenja obično je povećanje javnih prihoda, odnosno fiskalni učinci. Za zemlje članice Europske unije postoji Direktiva koja postavlja samo minimalne porezne stope na alkohol i alkoholna pića, što dovodi do značajnih razlika u primjeni trošarina među državama članicama te u prihodima koje ostvaruju od tih poreza. Iako je sustav trošarina na alkohol i alkoholna pića već usklađen, postoji mogućnost daljnjeg usklađivanja stopa unutar EU-a, kao i kategorizacije i izuzeća za određene proizvode. Osim toga, važno je uvesti učinkovite mehanizme za suzbijanje krijumčarenja te uskladiti ciljeve zdravstvene i socijalne politike s poljoprivrednom politikom, posebno u smislu podrške proizvodnji vina. Trošarine na alkohol i alkoholna pića u Hrvatskoj u potpunosti su prilagođene minimalnim standardima i stopama propisanim od strane EU-a.²

¹ Jelčić, B., Lončarić- Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H., Mijatović, N. *Financijsko pravo i financijska znanost*, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 298-299.

² Sopek, P., Sustav oporezivanja alkohola u Europskoj uniji i Hrvatskoj, *Newsletter: povremeno glasilo Instituta za javne financije*, vol. 15, br. 76, 2013., str. 1.

Povijest trošarina na alkohol u Europi dugo je fiskalno putovanje. Ova povijest obilježena je razvojem potreba vlada i društava. Danas su trošarine na alkohol važno javnozdravstveno i ekonomsko pitanje. U suvremenom svijetu, oporezivanje alkohola ima dvostruku ulogu: generiranje prihoda i kontroliranje konzumacije alkohola radi smanjenja štetnih posljedica po zdravlje. Stope poreza na alkohol variraju ovisno o zemlji, vrsti pića i specifičnim zakonima. Porezi na alkohol često se koriste kao javnozdravstveni alat za smanjenje zloupotrebe alkohola, a u Europi su standardizirani u skladu s politikama Europske unije.³

2.1. Definicija i glavne odrednice posebnog poreza

Trošarine i posebni porezi su oblici neizravnih poreza koji se primjenjuju na promet i potrošnju određenih proizvoda te se smatraju jednim od najstarijih oblika poreza, s važnim ulogama u prikupljanju fiskalnih prihoda. Pojmovi kao što su trošarina, posebni porez i akciza koriste se kao sinonimi, a naziv akciza (eng. *excise tax*) potječe iz 16. stoljeća kada su u Nizozemskoj porezi pod nazivom „*excijzen*“ primjenjivani na pivo, šećer, sol i alkoholna pića. Mnoge zemlje, osim klasičnih trošarina, uvode i posebne naknade, takse ili druga davanja unutar svojih sustava trošarinskog oporezivanja, poput ekoloških naknada. U hrvatskom poreznom sustavu pojam „trošarine“ odnosi se na sustav trošarina koji je usklađen s propisima Europske unije, dok se pojam „posebni porezi“ koristi za vrste trošarina koje nisu predmet usklađivanja s europskom regulativom. Iako se pravno razlikuju, u svakodnevnom govoru termin „trošarina“ često se koristi općenito, bez obzira na to jesu li ti porezi usklađeni s EU zakonodavstvom.⁴

Posebni porez je oblik neizravnog poreza koji se primjenjuje na određene proizvode ili usluge, poput alkohola, duhanskih proizvoda, goriva i luksuzne robe. Za razliku od općeg poreza na dodanu vrijednost (PDV), posebni porez je specifično usmjeren na proizvode koji mogu imati štetne učinke na zdravlje ili okoliš, čime se nastoji smanjiti njihova potrošnja i stvoriti dodatni prihodi za državni proračun. U kontekstu alkohola, ovaj porez često služi kao sredstvo javne politike za smanjenje zloupotrebe alkohola i zdravstvenih problema povezanih s njegovom prekomjernom konzumacijom. Visina posebnog poreza obično se određuje prema

³ Eurotax, The history of alcohol excise duties in Europe: a long fiscal journey, dostupno na: <https://www.eurotax.fr/en/the-history-of-alcohol-excise-duties-in-europe-a-long-fiscal-journey/>, (pristupljeno: 3. rujna 2024.).

⁴ Ministarstvo financija Porezna uprava, *Alkohol i alkoholna pića*, dostupno na: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/eu-trosarinski-propisi/alkohol-i-alkoholna-pica/2658> (pristupljeno: 1. rujna 2024.).

količini alkohola sadržanoj u piću, a njegove stope mogu značajno varirati među državama. U Europskoj uniji, regulacija posebnog poreza na alkoholna pića obuhvaćena je Direktivom Vijeća 92/83/EEZ, koja usklađuje oporezivanje alkohola među državama članicama⁵. Prema istraživanju Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), zemlje koje uvode visoke posebne poreze na alkohol bilježe smanjenje stope konzumacije i štetnih posljedica alkohola na zdravlje. Ovaj porez stoga predstavlja ne samo fiskalni instrument, već i alat za poboljšanje javnog zdravlja.⁶

Posebni porez na alkohol i alkoholna pića predstavlja važan fiskalni instrument koji države koriste kako bi regulirale potrošnju tih proizvoda i ostvarile dodatne prihode u proračunu. Uvođenje i primjena ovog poreza povezana je s brojnim ekonomskim, zdravstvenim i društvenim ciljevima, uključujući smanjenje štetnih učinaka alkohola na stanovništvo. Porezna politika vezana za alkoholna pića razlikuje se ovisno o vrsti pića, sadržaju alkohola i zakonskim okvirima pojedine države.⁷ U ovom poglavlju bit će objašnjeni ključni pojmovi vezani uz posebni porez na alkohol te osnovni kriteriji za oporezivanje različitih kategorija alkoholnih pića. Ovi pojmovi i odrednice ključni su za razumijevanje uloge posebnog poreza u suvremenim poreznim sustavima.

2.2. Ciljevi oporezivanja alkohola

Alkohol predstavlja jedan od ključnih globalnih prioriteta u javnom zdravstvu, jer je dokazano da uzrokuje preko 60 različitih bolesti i stanja, uključujući ozljede, mentalne i bihevioralne poremećaje, imunološke i reproduktivne probleme, kao i bolesti kardiovaskularnog i mišićno-koštanog sustava, probavnog sustava, jetre i pluća, te je povezan s razvojem karcinoma.⁸ U Europi, alkohol je treći najvažniji faktor rizika za obolijevanje i smrtnost, nakon duhana i visokog krvnog tlaka. Europska unija ima najveću stopu potrošnje alkohola na svijetu, s prosječnom godišnjom potrošnjom od 12,5 litara čistog alkohola po odrasloj osobi starijoj od 15 godina u 2009. godini, što odgovara dnevnom unosu od oko 27 g

⁵ Direktiva Vijeća 92/83/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju struktura trošarina na alkohol i alkoholna pića (SL L 316, 31. 10. 1992., str. 21.)

⁶ Svjetska zdravstvena organizacija, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, 27. rujna 2018. Izvještaj, dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639> (pristupljeno: 3. rujna 2024.).

⁷ Ibid.

⁸ Anderson, P. i Baumberg, B., *Alcohol in Europe – A Public Health Perspective*, London: Institute of Alcohol Studies, 2006., str. 4.

čistog alkohola, ili približno tri pića dnevno, što je više nego dvostruko u odnosu na svjetski prosjek.⁹

Uz porez na dodanu vrijednost (PDV), alkohol i alkoholna pića u Europskoj uniji, kao i u Hrvatskoj, dodatno se oporezuju trošarinama, koje se obračunavaju u fiksnom iznosu na određenu poreznu osnovicu. Razlozi za primjenu trošarina na alkohol mogu biti različiti: od poticanja smanjenja konzumacije (zdravstveni i socijalni motivi), pokrivanja vanjskih i ukupnih društvenih troškova (ekonomski i socijalni motivi) do prikupljanja prihoda za opće fiskalne potrebe.¹⁰

Razne studije (Smith, 2005; Cnossen, 2006; Rabinovich i sur., 2012) pokazuju da postoji negativna elastičnost potrošnje alkohola u odnosu na cijenu, što znači da povećanje cijena alkoholnih pića dovodi do smanjenja potrošnje. Elastičnost se razlikuje ovisno o vrsti pića; najmanja je kod piva, dok je najveća kod žestokih pića. Dugoročna cjenovna elastičnost potražnje za alkoholom obično je viša od kratkoročne, a povremeni konzumenti alkohola pokazuju veću osjetljivost na cijene u odnosu na redovite potrošače.¹¹

Drugim riječima, potrošnja alkohola uvelike ovisi o navikama potrošača, a pri analizi potrošnje važno je uzeti u obzir i problem ovisnosti. Neki troškovi povezani s konzumacijom alkohola, posebno vanjski i individualni, proizlaze upravo iz njegove ovisničke prirode, što dodatno komplicira problem. S obzirom na razlike u poreznim stopama među zemljama, jasno je da ne postoji konsenzus o optimalnim trošarinama koje bi pokrile vanjske i društvene troškove te smanjile negativne posljedice konzumacije alkohola. To ukazuje na to da trenutni sustavi oporezivanja alkohola u velikoj mjeri slijede drugačija načela, pri čemu su ekonomski, odnosno fiskalni učinci, često glavni motiv za uvođenje tih poreza. U konačnici, politika oporezivanja alkohola trebala bi postići optimalan balans između svih željenih učinaka.¹²

2.2.1. Fiskalni ciljevi: povećanje državnih prihoda

Fiskalni ciljevi oporezivanja alkohola, kao što je povećanje državnih prihoda, odražavaju temeljnu ulogu poreza u prikupljanju sredstava za financiranje javnih usluga i infrastrukturnih projekata. Države često koriste posebne poreze na alkohol kao učinkovit način za generiranje

⁹ Svjetska zdravstvena organizacija, *Alcohol in the European Union – Consumption, Harm and Policy Approaches*, Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2012., str. 1.

¹⁰ Sopek, P., *ibid.*, str. 2.

¹¹ Cnossen, S., *Alcohol Taxation and Regulation in the European Union, CESifo Working Paper*, br. 1821, 2006., str. 23-25.

¹² Sopek, P., *ibid.*, str. 2.

dodatnih prihoda, budući da je potražnja za alkoholnim pićima relativno stabilna, unatoč povećanjima cijena uzrokovanim porezima. Ovi prihodi omogućuju vladi da smanji pritisak na druge izvore prihoda, kao što su porezi na dohodak ili PDV, a također pridonose održavanju proračunske ravnoteže. Povećanje prihoda putem oporezivanja alkohola posebno je značajno u zemljama s visokim troškovima u zdravstvu i javnoj sigurnosti, koji su povezani s konzumacijom alkohola. Vlade mogu preusmjeriti ove prihode u programe prevencije i tretmana alkoholizma, te u poticanje odgovorne konzumacije alkohola. Dodatno, porezi na alkohol često su politički prihvatljiviji jer ne pogađaju sve slojeve društva jednako, već uglavnom one koji konzumiraju alkoholna pića. Fiskalni ciljevi oporezivanja alkohola također imaju ulogu u regulaciji tržišta, smanjenju nelojalne konkurencije među proizvođačima te održavanju stabilnih prihoda od sektora koji podliježu akcizama.¹³

Osim neposrednog povećanja državnih prihoda, oporezivanje alkohola služi i dugoročnim fiskalnim ciljevima. Stabilni prihodi iz poreza na alkohol omogućuju vladi predvidivost u planiranju proračuna, što je ključno za održavanje javnih usluga. Osim toga, porezi na alkohol pridonose smanjenju troškova povezanih s vanjskim učincima konzumacije alkohola, poput troškova zdravstvenih intervencija i sigurnosnih mjera, što dugoročno rasterećuje proračun. Državni prihodi od oporezivanja alkohola mogu se koristiti za suzbijanje negativnih društvenih posljedica alkohola, kao što su povećanje zdravstvene zaštite, kampanje o štetnosti alkohola i rehabilitacijski programi. Također, porezi na alkohol omogućuju pravedniju raspodjelu fiskalnog tereta, jer se oporezuju proizvodi koji potencijalno imaju negativan utjecaj na javno zdravlje. Ovaj model oporezivanja ima dodatnu vrijednost jer omogućuje redistribuciju fiskalnih sredstava prema programima socijalne skrbi ili obrazovanja, čime se ne samo ostvaruju fiskalni ciljevi već i poboljšava kvaliteta života građana. Učinkovito korištenje prihoda od poreza na alkohol može doprinijeti smanjenju ekonomskih neravnoteža i unapređenju društvenih standarda.¹⁴

2.2.2. Zdravstveni ciljevi: suzbijanje pretjerane konzumacije alkohola

Zdravstveni ciljevi oporezivanja alkohola često su usmjereni na suzbijanje pretjerane konzumacije alkohola, koja ima brojne negativne posljedice na individualno zdravlje i društvo u cjelini. Povećanjem cijena alkoholnih pića putem poreza, vlade nastoje smanjiti pristupačnost

¹³ Cnossen, S., Alcohol Taxation and Regulation in the European Union, *International Tax and Public Finance*, vol. 14, br. 6, 2007., str. 699–732.

¹⁴ Ibid.

alkohola, posebno među mladima i rizičnim skupinama, koje su sklonije prekomjernoj konzumaciji. Istraživanja su pokazala da je konzumacija alkohola osjetljiva na promjene cijena, što znači da veće cijene mogu dovesti do smanjenja ukupne potrošnje. Time se smanjuje učestalost problema povezanih s alkoholizmom, poput bolesti jetre, kardiovaskularnih bolesti, prometnih nesreća i nasilja u obitelji. Zdravstveni troškovi povezani s liječenjem alkoholom uzrokovanih bolesti često su veliki teret za zdravstvene sustave, pa porezi na alkohol mogu pridonijeti smanjenju tih troškova. Pored smanjenja same potrošnje, prihodi od poreza na alkohol mogu biti usmjereni na financiranje javnozdravstvenih kampanja i programa prevencije, čime se dodatno potiče odgovorna konzumacija. Oporezivanje alkohola također može pomoći u oblikovanju društvenih normi o konzumaciji alkohola, čineći alkohol manje privlačnim kroz poruku da je riječ o proizvodu koji nosi rizike po zdravlje. U tom kontekstu, zdravstveni ciljevi oporezivanja alkohola ključni su za smanjenje učestalosti ovisnosti, poboljšanje kvalitete života građana te održavanje održivog zdravstvenog sustava.¹⁵

Osim izravnog utjecaja na smanjenje dostupnosti alkohola, zdravstveni ciljevi oporezivanja imaju širi učinak na svijest javnosti o rizicima povezanima s prekomjernom konzumacijom. Veće cijene alkohola mogu obeshrabriti impulzivnu kupnju i potrošnju, čime se smanjuje vjerojatnost razvoja alkoholne ovisnosti. Osim toga, porezi na alkohol često se kombiniraju s dodatnim mjerama poput ograničenja marketinga, edukacije i strožih pravila prodaje, što stvara cjelovit pristup prevenciji. Pravilna alokacija prikupljenih sredstava iz poreza na alkohol u zdravstvene sustave može pomoći u ranoj identifikaciji i tretmanu alkoholnih ovisnosti, čime se poboljšava dostupnost i kvaliteta skrbi za ovisnike. Također, smanjenje stope konzumacije alkohola doprinosi dugoročnom smanjenju incidencije bolesti koje su izravno povezane s konzumacijom, poput raka, dijabetesa i mentalnih poremećaja. Kroz preventivne programe i javnozdravstvene intervencije financirane prihodima od poreza, moguće je postići smanjenje broja hospitalizacija i smrtnih slučajeva uzrokovanih pretjeranom konzumacijom alkohola. Ovaj model pruža održivi okvir za unaprjeđenje općeg zdravlja populacije, jer djeluje ne samo na smanjenje potrošnje već i na poticanje odgovornijeg ponašanja prema alkoholu u društvu. Na taj način, zdravstveni ciljevi porezne politike nadilaze financijske aspekte, čime se doprinosi zdravijem i stabilnijem društvu u cjelini.¹⁶

¹⁵ Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Hill, L., Holder, H., Homel, R., Livingston, M., Österberg, E., Rehm, J., Room, R., & Rossow, I., *Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and Public Policy* (2nd ed.), Oxford University Press, Oxford, 2010., str. 5-10.

¹⁶ Ibid.

2.2.3. Društveni ciljevi: smanjenje štetnih posljedica alkohola na društvo

Društveni ciljevi oporezivanja alkohola često su usmjereni na smanjenje štetnih posljedica koje alkohol ima na zajednicu, obitelj i radnu okolinu. Pretjerana konzumacija alkohola povezana je s povećanom stopom kriminala, nasilja u obitelji, prometnih nesreća i smanjenom radnom produktivnošću, što ima negativne posljedice na društveno tkivo. Oporezivanjem alkohola vlade nastoje smanjiti dostupnost i konzumaciju alkohola te tako izravno utjecati na smanjenje učestalosti ovih problema. Manja dostupnost alkohola može pridonijeti smanjenju nasilničkog ponašanja i drugih oblika kriminalnih aktivnosti koje su često povezane s konzumacijom alkohola. Povećani prihodi od poreza na alkohol mogu se također koristiti za financiranje programa rehabilitacije za osobe pogođene alkoholizmom, kao i za razvoj socijalnih usluga koje pomažu obiteljima suočenim s problemom alkoholizma. Oporezivanje alkohola također može poslužiti kao alat za oblikovanje društvene svijesti o odgovornoj konzumaciji, kroz jasnu poruku da prekomjerna uporaba alkohola nosi ne samo zdravstvene, već i društvene rizike. Štoviše, društveni troškovi povezani s alkoholizmom, kao što su troškovi liječenja, socijalne skrbi i policijskih intervencija, mogu se smanjiti kroz učinkovito korištenje poreznih prihoda u cilju prevencije i tretmana problema vezanih uz alkohol.¹⁷

Osim izravnih učinaka na smanjenje socijalnih problema, porezi na alkohol mogu pomoći u promicanju zdravijih obrazaca ponašanja unutar zajednice. Smanjenje dostupnosti alkohola može potaknuti obitelji i pojedince na usvajanje zdravijih životnih stilova, čime se umanjuju društvene posljedice povezane s alkoholizmom, kao što su raspadi obitelji, siromaštvo i marginalizacija. Dugoročni učinak oporezivanja alkohola također se ogleda u smanjenju pritiska na javne resurse poput pravosudnog i zdravstvenog sustava, koji su često preopterećeni problemima vezanim uz alkohol. Uvođenje poreza na alkohol može utjecati i na promjene u kulturnim normama i percepcijama alkohola, promovirajući odgovorniju konzumaciju u društvu. Time se stvara okruženje u kojem se smanjuju stigmatizacija i negativni stereotipi o ovisnicima, dok se istovremeno poboljšava pristup uslugama za one koji su pogođeni alkoholizmom. Uloga poreza u smanjenju društvenih troškova alkohola posebno je važna u zemljama s visokim stopama alkoholizma, gdje porezi mogu pomoći u prevenciji generacijskih problema vezanih uz konzumaciju. Također, porezi na alkohol omogućuju financiranje kampanja koje educiraju mlade i ranjive skupine o rizicima povezanim s alkoholom, što može

¹⁷ Room, R., Babor, T., & Rehm, J., Alcohol and Public Health, *Lancet (London, England)*, vol. 365, no. 9458, 2005., str. 519–530.

dugoročno smanjiti učestalost novih slučajeva alkoholizma. Kroz ove mjere, porezni sustav može igrati ključnu ulogu u stvaranju zdravijeg, sigurnijeg i socijalno odgovornijeg društva.¹⁸

Jedan od ključnih razloga za oporezivanje alkohola je problem alkoholizma u društvu. Zloupotreba alkohola je kronični proces koji dovodi do brojnih oštećenja mentalnog i tjelesnog zdravlja, a često je povezana i sa sociopatološkim i kriminalnim ponašanjem. Alkoholizam ne izaziva samo ozbiljne probleme za društvo, već i za samog alkoholičara, kao i za osobe u njegovom neposrednom okruženju, koje nerijetko trpe gotovo neizdržive patnje. Alkoholizam se smatra velikim socijalno-medicinskim poremećajem i prema međunarodnim klasifikacijama uzroka bolesti i smrtnosti, rangiran je na trećem mjestu, odmah iza kardiovaskularnih bolesti i malignih tumora. U trijeznom stanju, u krvi nema alkohola, a sva alkoholna pića, bez obzira na količinu i učestalost konzumacije, djeluju na organizam kao otrov. Alkoholizam je ovisnost koja je jedan od glavnih uzroka nefunkcionalnosti i raspada braka i obitelji, jer pogađa sve članove obitelji. Budući da je obitelj temelj društva, svaki pojedinac potječe iz neke obitelji, a za svaku je obitelj najvažnije da funkcionira kao zajednica u kojoj se svaki član osjeća sigurno, poštovano, ravnopravno i voljeno. Unutar obitelji trebaju vladati ljubav i sloga, a nijedna od tih temeljnih vrijednosti ne smije biti ugrožena.¹⁹

Obitelj u kojoj je prisutan alkoholizam često skriva taj problem i ulaže velike napore da sama ponovno uspostavi ravnotežu u životu, čak i kada ponašanje osobe koja pije prelazi granice podnošljivog. Alkoholizam jednog od supružnika najprije dovodi do zanemarivanja obiteljskih obaveza, pri čemu je briga za djecu najvidljiviji aspekt tog zanemarivanja. Statistike pokazuju da se otprilike jedna trećina brakova raspada zbog problema s alkoholom. Alkoholizam uzrokuje osiromašenje obitelji, ne samo materijalno, već i emocionalno. To nije samo problem pojedinca koji pije, već problem koji pogađa cijelu obitelj i širu okolinu. Posebno negativne posljedice osjećaju djeca u obiteljima u kojima su jedan ili oba roditelja alkoholičari. Utjecaj alkoholičara na obitelj ovisi o stadiju ovisnosti, no posljedice su uvijek negativne. Obitelj pogođena alkoholizmom gubi osjećaj zajedništva, suradnje i zajedničkog planiranja, a emocionalni odnosi variraju od ljubavi do mržnje, često praćeni agresijom. Komunikacija među članovima postaje fragmentirana, a alkoholičar često zanemaruje svoje uloge i odgovornosti.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Cvančić, J. i Rozika, G., Alkoholizam kao problem u obitelji i društvu / *Alcoholism Like an Issue in Family and Society*, *Sestrinski glasnik*, vol. 22, br. 1, 2017., str. 23-26.

Socijalni kontakti unutar takve obitelji su loši, a osoba koja pije gubi kontrolu nad unosom alkohola, nesposobna da prestane piti.²⁰

Kako bi zadovoljila svoju ovisnost, osoba će koristiti sva dostupna sredstva. S takvim osobama teško je, gotovo nemoguće živjeti, jer zbog svoje ovisnosti postupno uništavaju obitelj. Neke od karakterističnih promjena u ponašanju alkoholičara tijekom razvoja ovisnosti uključuju: nepoštivanje dogovorenih vremena dolaska kući, izbjegavanje razgovora o obiteljskim problemima, netoleranciju prema članovima obitelji, povremene ispade agresije, zanemarivanje financijskih problema i nebrigu za odgoj djece. Također, primjećuju se česte promjene raspoloženja, sklonost izbjegavanju istine, udaljavanje od obitelji i gubitak kvalitetnih odnosa, stalno izazivanje osjećaja straha unutar obitelji, kao i zapuštanje osnovnih higijenskih navika. Kada obitelj pokuša upozoriti alkoholičara na njegov problem, on to doživljava kao izraz mržnje prema njemu. Obitelj alkoholičara postaje emocionalno nestabilna, obilježena stalnim sukobima, nepredvidljivim emocionalnim reakcijama i osjećajem nesigurnosti. Većina takvih obitelji ulazi u disfunkcionalne obrasce, s visokim intenzitetom i učestalošću konflikata, te općom dezorganizacijom obiteljskog života.²¹

2.4. Povijesni razvoj oporezivanja alkohola

Oporezivanje alkohola ima dugu povijest koja seže tisućljećima unazad. Prvi poznati oblici oporezivanja alkohola pojavili su se u drevnom Egiptu, gdje je pivo bilo jedno od osnovnih proizvoda. Egipatski vladari koristili su poreze na alkohol kako bi financirali građevinske projekte i održavanje vojske. Rimljani su, primjerice, ubirali porez na prodaju vina. Tijekom srednjeg vijeka porezi na alkohol često su se koristili za financiranje ratova i križarskih pohoda. Izraz „trošarina” dolazi od britanskog poreza na alkohol koji je uveden 1650. godine. Potječe od nizozemske riječi „accijns” što znači „porez na potrošnju”. Trošarina je dakle neizravni porez koji se odnosi na količinu konzumiranog proizvoda, a ne na njegovu vrijednost. U srednjem vijeku, europske monarhije počele su primjenjivati poreze na alkohol kako bi nadoknadile troškove ratova i drugih državnih potreba. Primjerice, u Engleskoj je u 17. stoljeću

²⁰ Ibid

²¹ Ibid.

uveden „Gin Act“ kojim se regulirala proizvodnja i oporezivanje džina zbog javnog zdravlja i poreznih prihoda.²²

U modernom dobu, porezi na alkohol postaju sve složeniji. U SAD-u je 1791. godine uveden prvi federalni porez na destilirane žestice, poznat kao „Whiskey Tax“, što je dovelo do pobune poznate kao „Whiskey Rebellion“. Porezi na alkohol bili su važan izvor prihoda sve do uvođenja prohibicije 1920. godine, nakon čega je oporezivanje privremeno ukinuto. Nakon ukidanja prohibicije 1933. godine, porezi na alkohol ponovno su uvedeni i postali su jedan od glavnih izvora prihoda za savezne, državne i lokalne vlade.²³

Porast trošarina na alkohol dogodio se od 16. stoljeća. U tom se razdoblju rađa moderna država kojoj su potrebni novi izvori prihoda za financiranje njezinih aktivnosti. Porezi na alkohol bili su posebno atraktivan izvor prihoda jer su se lako prikupljali i donosili su mnogo novca. Postoje različite vrste trošarina na alkohol. Porezi se mogu temeljiti na količini alkohola, stupnju alkohola ili vrijednosti alkohola. Neke zemlje također primjenjuju posebne poreze na određene vrste alkohola, poput vina ili piva. Unutar Europske unije, trošarine na alkohol usklađene su od 1993. godine. Ovo usklađivanje ima za cilj jamčiti slobodno kretanje alkoholnih proizvoda unutar EU i suzbiti porezne prijevare. Trošarine na alkohol i danas su aktualna tema. Neke zemlje, poput Francuske, žele povećati poreze kako bi smanjile konzumaciju alkohola i njegove štetne učinke na javno zdravlje. Druge zemlje, poput Ujedinjenog Kraljevstva, žele smanjiti poreze kako bi potaknule gospodarstvo.²⁴

²² Eurotax, The history of alcohol excise duties in Europe: a long fiscal journey, dostupno na: <https://www.eurotax.fr/en/the-history-of-alcohol-excise-duties-in-europe-a-long-fiscal-journey/>, (pristupljeno: 3. rujna 2024.).

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

3. OPOREZIVANJE ALKOHOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Oprezivanje alkohola u Republici Hrvatskoj regulirano je Zakonom o trošarinama, koji propisuje posebne trošarine na alkoholna pića. Ove trošarine primjenjuju se na proizvode poput piva, vina, jakih alkoholnih pića i drugih fermentiranih napitaka. Stopa trošarine ovisi o volumenskom udjelu alkohola i vrsti pića, pri čemu su manje pivovare i destilerije podložne sniženim stopama. Alkoholna pića koja se koriste u farmaceutskoj i prehrambenoj industriji, te denaturirani alkohol, izuzeti su od oporezivanja.

3.1. Trošarine na alkohol

Alkoholna pića uključuju pivo, vina, druga pića nastala fermentacijom te slične proizvode i etilni alkohol. Volumni udio alkohola odnosi se na postotak alkohola u piću, mjeren na temperaturi od 20 stupnjeva Celzija, te se označava kao % vol. Pivo se definira kao napitak koji sadrži više od 0,5% vol. alkohola, uključujući i mješavine piva i bezalkoholnih napitaka s udjelom alkohola većim od 0,5% vol.²⁵

Vina se dijele na dvije glavne kategorije: mirna i pjenušava vina. Mirna vina sadrže između 1,2% i 15% vol. alkohola, pod uvjetom da sav alkohol potječe iz fermentacije, dok se vina s većim udjelom alkohola (do 18% vol.) također smatraju mirnima, ali bez dodatnog obogaćivanja. Pjenušava vina imaju karakterističan čep u obliku gljive, pričvršćen na poseban način, te sadrže tlak od tri ili više bara. Udio alkohola u pjenušavim vinima iznosi između 1,2% i 15% vol., pri čemu sav alkohol mora biti rezultat fermentacije. Ostala fermentirana pića također se dijele na mirna i pjenušava pića. Među proizvodi su ona pića s volumnim udjelom alkohola između 1,2% i 22% vol. Etilni alkohol obuhvaća proizvode s volumnim udjelom

²⁵ Zakon o trošarinama, Narodne novine br. 106/18, 121/19, 144/21, čl. 61.

alkohola većim od 1,2% vol., neovisno o tome jesu li dio druge tvari, te proizvode s volumnim udjelom većim od 22% vol., uključujući alkoholne napitke.²⁶

Trošarinske osnovice definirane su prema sljedećim kriterijima:²⁷

- Za pivo: 1% volumnog udjela stvarnog alkohola u jednom hektolitr proizvoda
- Za vino, pića dobivena vrenjem i među proizvode: jedan hektolitar proizvoda
- Za etilni alkohol: jedan hektolitar čistog alkohola izraženog u volumnim postocima, mjerenim pri temperaturi od 20 stupnjeva Celzija.

U smislu Zakona o trošarinama, ostala pića dobivena vrenjem osim piva i vina uključuju:²⁸

1. Ostala mirna pića dobivena vrenjem, koja obuhvaćaju:

- Proizvode s tarifnim oznakama KN 2204 i 2205, koji nisu navedeni u članku 63. Zakona o trošarinama.
- Proizvode s tarifnom oznakom KN 2206, osim piva iz članka 62. Zakona i pjenušavih pića iz stavka 3.
- Pića s volumnim udjelom alkohola većim od 1,2% vol., ali manjim od 10% vol.
- Pića s volumnim udjelom alkohola većim od 10% vol., ali manjim od 15% vol., pod uvjetom da je sav alkohol nastao vrenjem.

2. Ostala pjenušava pića dobivena vrenjem, koja obuhvaćaju:

- Proizvode s tarifnim oznakama KN 2206 00 31 i 2206 00 39, te proizvode s tarifnim oznakama KN 2204 i 2205, koji nisu navedeni u članku 63. Zakona.
- Pića punjena u boce s posebnim čepom za pjenušava vina ili s povišenim tlakom od tri ili više bara zbog otopljenog ugljikova dioksida.
- Pića s volumnim udjelom alkohola većim od 1,2% vol., ali manjim od 13% vol.
- Pića s volumnim udjelom alkohola većim od 13% vol., ali manjim od 15% vol., pod uvjetom da je sav alkohol nastao vrenjem.

²⁶ Ibid., čl. 63.

²⁷ Ibid., čl. 67.

²⁸ Ibid., čl. 64.

Trošarinska osnovica za pivo iznosi 1% volumnog udjela stvarnog alkohola sadržanog u jednom hektolitru gotovog proizvoda. Što se tiče vina, ostalih pića dobivenih vrenjem osim piva i vina, kao i međuproizvoda, trošarinska osnovica iznosi jedan hektolitar gotovog proizvoda. Kod etilnog alkohola, trošarinska osnovica je jedan hektolitar čistog alkohola, izraženog u volumnim postocima pri temperaturi od 20°C. Visinu trošarina na ove proizvode propisuje Vlada Republike Hrvatske putem uredbe.²⁹

Male nezavisne pivovare, poznate i kao craft pivovare, postaju sve popularnije u Hrvatskoj. One proizvode manje količine piva različitih vrsta koristeći specifične metode kuhanja piva. Osnovana je i Grupacija malih nezavisnih pivovara kako bi dodatno podržala njihov razvoj. Što se tiče izuzeća od plaćanja trošarina na alkohol i alkoholna pića, ona uključuju:³⁰

- Potpuno denaturirani etilni alkohol, pri čemu se koriste sredstva za denaturiranje propisana u Republici Hrvatskoj.
- Denaturirani alkohol uvezen iz trećih država, pod uvjetom da je potpuno denaturiran prema propisima.
- Denaturirani alkohol iz druge države članice EU, u skladu s uvjetima te države.
- Alkohol koji se koristi u proizvodnji i preradi neprehrambenih proizvoda, ako je djelomično denaturiran.
- Alkohol koji se koristi za proizvodnju lijekova.
- Alkohol korišten za proizvodnju octa.
- Alkohol korišten u prehrambenim proizvodima, pod uvjetom da sadržaj alkohola ne prelazi 8,5 litara čistog alkohola na 100 kg čokolade ili 5 litara na 100 kg drugih proizvoda.
- Alkohol korišten za arome u prehrambenim proizvodima i bezalkoholnim pićima, gdje volumni udio alkohola ne prelazi 1,2% vol.
- Alkohol korišten u proizvodnim procesima ako konačni proizvod ne sadrži alkohol.
- Alkohol korišten za konzerviranje preparata i pulpiranje voća.

²⁹ Ibid., čl. 67.

³⁰ Ibid., čl. 68.

- Alkohol korišten u medicinske svrhe u bolnicama, domovima zdravlja i ljekarnama.
- Alkohol korišten za znanstveno-istraživačke ili obrazovne svrhe na fakultetima, institutima i drugim znanstvenim ustanovama.

Treba napomenuti kako se trošarina plaća na temelju volumskog udjela stvarnog alkohola u gotovom proizvodu, te je određena po hektolitr piva. Postoje četiri različite kategorije koje se temelje na godišnjoj proizvodnji piva, čime se olakšava oporezivanje manjih pivovara u odnosu na veće. Naime, pivovare s manjom proizvodnjom, do 5.000 hektolitara godišnje, plaćaju najnižu stopu trošarine od 2,65 eura po hektolitr za svaki postotak volumena alkohola. S povećanjem proizvodnje, raste i iznos trošarine, što pokazuje progresivan model oporezivanja. Pivovare koje proizvedu između 5.001 i 25.000 hektolitara godišnje plaćaju nešto višu stopu od 2,92 eura, dok one s proizvodnjom između 25.001 i 75.000 hektolitara plaćaju 3,19 eura. Najviša stopa od 3,45 eura odnosi se na pivovare koje proizvode između 75.001 i 125.000 hektolitara godišnje. Ovaj model oporezivanja osigurava proporcionalan doprinos većih proizvođača, uz istovremeno pružanje poticaja manjim nezavisnim pivovarama da ostanu konkurentne na tržištu. Kroz ove diferencirane stope trošarina, regulacija omogućava fleksibilnost i podršku razvoju domaćih manjih pivara, dok se veće proizvodne tvrtke više opterećuju s obzirom na svoj kapacitet.³¹

3.1.1. Označavanje, mjerenje i stavljanje u promet alkohola i alkoholnih pića

Proizvodi navedeni u prethodnom podpoglavlju (također navedeni i u člancima 64., 65. i 66. Zakona o trošarinama) moraju biti označeni posebnom markicom Ministarstva financija Republike Hrvatske, na kojoj se, uz tekst »Republika Hrvatska – Ministarstvo financija«, mora nalaziti i slovna oznaka serije te broj serije. Ova obveza ne odnosi se na proizvode pakirane u limenke s prsten-otvaračem ili one koji su obuhvaćeni tarifnom oznakom KN 2207, kao ni na proizvode regulirane zakonom o proizvodnji i prometu vina. Markica je potrebna za proizvode koji se proizvode, unose, uvoze ili stavljaju u promet u Republici Hrvatskoj, otpremaju izvan teritorija Europske unije ili u druge države članice. Iznimno, proizvodi s tarifnim oznakama KN 2207 i 2208, koji sadrže više od 1,2% vol. alkohola i dio su proizvoda svrstanog u drugo poglavlje Kombinirane nomenklature, ne moraju biti označeni posebnom markicom Ministarstva financija.³²

³¹ Uredba o visini trošarine na alkohol i alkoholna pića, Narodne novine, br. 156/2022

³² Zakon o trošarinama, čl. 71.

Proizvodi navedeni u stavku 1. ovoga članka, a koji nisu proizvedeni u Republici Hrvatskoj te ih unosi primatelj iz druge države članice ili uvozi iz treće zemlje, ne moraju biti označeni posebnom markicom Ministarstva financija Republike Hrvatske. Proizvodi iz stavka 1. mogu se stavljati u promet isključivo u bocama ili prikladnoj ambalaži, sukladno propisima koji reguliraju njihov plasman na tržište. Markica mora biti postavljena preko čepa boce na način da se ošteti prilikom otvaranja. Neovlaštena izrada, tiskanje, posjedovanje ili stavljanje u promet markica iz stavka 1., kao i markica za alkoholna pića iz drugih država članica, trećih zemalja ili teritorija, smatra se protuzakonitim. Namjerno oštećivanje ovih markica također se smatra nezakonitim. Osobe koje preuzmu markice obvezne su nadležnom carinskom uredu do 20. dana u mjesecu za prethodni mjesec dostaviti izvješće o preuzetim, utrošenim i vraćenim markicama za označavanje alkohola i alkoholnih pića. Proizvodi obuhvaćeni člankom 62. moraju biti u skladu s proizvođačkom specifikacijom i deklaracijom na etiketi te ispunjavati uvjete propisane posebnim propisima o pivu. Ministar financija pravilnikom propisuje serijske slovne oznake markica, način podnošenja zahtjeva za njihovo tiskanje i preuzimanje, te vođenje evidencije o markicama i podnošenje izvješća.³³

3.1.2. Male nezavisne pivovare

Mala nezavisna pivovara definira se kao pivovara s godišnjom proizvodnjom piva do 125.000 hektolitara koja zadovoljava sljedeće uvjete:³⁴

1. Pivovara je pravno i ekonomski neovisna o bilo kojoj drugoj pivovari.
2. Njeni proizvodni i skladišni prostori su fizički odvojeni od prostora bilo koje druge pivovare u kojoj se proizvodi pivo.
3. Ne proizvodi pivo po licenci.

Godišnja proizvodnja piva odnosi se na količinu piva proizvedenu u prethodnoj kalendarskoj godini, prije podnošenja zahtjeva za odobrenje prema članku 76. Zakona. Ako dvije ili više pivovara surađuju, a njihova ukupna proizvodnja ne prelazi 125.000 hektolitara, mogu se smatrati jednom malom nezavisnom pivovarom.³⁵

Članak 75. propisuje da se trošarina na pivo proizvedeno u malim nezavisnim pivovarama i stavljeno u promet na području Republike Hrvatske plaća na osnovu 1% volumnog udjela

³³ Ibid.

³⁴ Ibid., čl. 74.

³⁵ Ibid.

stvarnog alkohola u jednom hektolitr u gotovog proizvoda. Visina trošarine određuje se prema sljedećim razredima godišnje proizvodnje piva:³⁶

- ≤ 5.000 hektolitara
- 5.001 – 25.000 hektolitara
- 25.001 – 75.000 hektolitara
- 75.001 – 125.000 hektolitara

Ako mala nezavisna pivovara planira proizvesti veću količinu piva od one koja je odobrena za njen rad u statusu male nezavisne pivovare, mora najkasnije osam dana prije početka te proizvodnje podnijeti zahtjev nadležnom carinskom uredu za izmjenu odobrenja. Nakon što novo odobrenje postane pravomoćno, pivovara može započeti proizvodnju povećane količine piva i ostvariti pravo na odgovarajuću visinu trošarine prema članku 75., stavku 2. Zakona o trošarinama. Ako pivovara planira proizvesti više od 125.000 hektolitara piva godišnje, obavezna je o tome obavijestiti nadležni carinski ured također najmanje osam dana prije početka proizvodnje. U tom slučaju, carinski ured će donijeti rješenje kojim ukida status male nezavisne pivovare. Ukoliko pivovara proizvede više piva nego što je odobreno, a ne podnese zahtjev za izmjenu odobrenja, na cijelu proizvedenu količinu obračunat će se razlika u trošarini, od uplaćene do one propisane člankom 67., stavkom 4. Zakona. Količina piva koja premašuje odobrenu smatra se nezakonito proizvedenom, a na obračun trošarine i eventualne kamate primjenjuju se odredbe članaka 12. i 13. Zakona. U takvim slučajevima, odobrenje za rad pivovare bit će ukinuto. Ako pivovara premaši 125.000 hektolitara proizvodnje bez prethodne najave, nadležni carinski ured također će donijeti rješenje o ukidanju odobrenja, uz obračun razlike u trošarini i primjenu sankcija. Ministar financija pravilnikom propisuje sadržaj zahtjeva za izdavanje ili izmjenu odobrenja, povrat više plaćene trošarine, kao i postupanje s dokumentima koji prate kretanje piva malih nezavisnih pivovara unutar Republike Hrvatske i iz drugih država članica.³⁷

3.1.3. Mali proizvođači vina

Mali proizvođač vina definira se kao proizvođač koji u komercijalne svrhe proizvodi prosječno manje od 1000 hektolitara vina godišnje, na temelju prosječne godišnje proizvodnje

³⁶ Ibid., čl. 75.

³⁷ Ibid., čl. 77.

tijekom najmanje tri uzastopne vinske godine, sukladno članku 2., stavku 3. Delegirane uredbe Komisije (EU) 2018/273. Mali proizvođač vina dužan je prijaviti se nadležnom carinskom uredu prema sjedištu ili prebivalištu, najkasnije osam dana prije početka proizvodnje, kako bi se upisao u registar trošarinskih obveznika. Ukoliko Carinska uprava ne donese rješenje o upisu u roku od osam dana od primitka prijave, smatrat će se da je prijava prihvaćena. U slučaju odbijanja prijave, donosi se odgovarajuće rješenje. Mali proizvođači vina izuzeti su od primjene uvjeta iz dijelova prvog poglavlja VI. i XIII. Zakona, koji se odnose na kretanje trošarinskih proizvoda u sustavu odgode plaćanja trošarine. Mali proizvođači vina obvezni su dostaviti godišnje izvješće nadležnom carinskom uredu, najkasnije do 31. siječnja tekuće godine, za prethodnu godinu, koje uključuje podatke o godišnjoj proizvodnji, otpremama i zalihama vina na datum 31. prosinca.³⁸

3.1.4. Samostalni mali proizvođači vina

Samostalni mali proizvođač vina definira se kao proizvođač koji u komercijalne svrhe proizvodi do 1000 hektolitara vina godišnje, pod sljedećim uvjetima:³⁹

1. Pravno i ekonomski je neovisan o bilo kojem drugom proizvođaču vina.
2. Koristi prostor koji je fizički odvojen od prostora drugog proizvođača vina.
3. Ne proizvodi vino po licenci.

Ako dva ili više malih proizvođača vina surađuju, a njihova ukupna godišnja proizvodnja ne prelazi 1000 hektolitara, mogu se smatrati jednim samostalnim malim proizvođačem vina. Trošarina na vino proizvedeno od strane samostalnih malih proizvođača i pušteno u potrošnju u Republici Hrvatskoj iznosi 50% trošarine utvrđene člankom 67., stavkom 4. ovog Zakona. Ova se stopa primjenjuje i na vino koje u Hrvatsku isporučuju mali proizvođači iz drugih država članica. Mali proizvođači vina u Hrvatskoj imaju pravo na primjenu snižene trošarine ako im je proizvodnja odobrena od strane nadležnog carinskog ureda, pod uvjetom da ne prelazi 1000 hektolitara godišnje. Samostalni mali proizvođač koji planira premašiti tu količinu mora obavijestiti carinski ured najmanje osam dana prije početka povećane proizvodnje, nakon čega će mu se status malog proizvođača vina ukinuti.⁴⁰

³⁸ Ibid., čl. 78.

³⁹ Ibid., čl. 78a.

⁴⁰ Ibid.

3.1.5. Samostalni mali proizvođač ostalih pića dobivenih vrenjem osim piva i vina

Samostalni mali proizvođač ostalih pića dobivenih vrenjem, osim piva i vina, definira se kao proizvođač koji godišnje proizvodi do 15.000 hektolitara tih pića u komercijalne svrhe. Ovaj proizvođač mora biti neovisan o drugim proizvođačima, koristiti odvojene prostore i ne smije proizvoditi prema licenci. Kada više proizvođača zajedno ne prelazi ovu količinu, mogu se smatrati jednim proizvođačem. Trošarina za ta pića iznosi 50% od iznosa utvrđenog zakonom, a ista pravila vrijede i za proizvođače iz drugih država članica EU. Proizvođač gubi status malog proizvođača ako nadmaši navedenu količinu, a carinski ured obračunava punu trošarinu. Također, pića se moraju proizvoditi fermentacijom voća, povrća ili meda, bez dodatka alkohola, osim u minimalnim količinama koje ne povećavaju alkoholnu jakost za više od 1,2% vol. Ministar financija propisuje detalje provedbe i prijave poslovanja putem pravilnika.⁴¹

3.1.6. Samostalni mali proizvođač međuproizvoda

Samostalni mali proizvođač međuproizvoda definira se kao proizvođač koji u komercijalne svrhe proizvodi do 250 hektolitara međuproizvoda godišnje. Da bi zadržao ovaj status, proizvođač mora biti pravno i ekonomski neovisan o drugim proizvođačima, koristiti odvojene proizvodne prostore i ne smije raditi pod licencijom. Ukoliko dva ili više malih proizvođača zajednički proizvode do 250 hektolitara, mogu se smatrati jednim proizvođačem. Trošarina na međuproizvode iznosi 50% od propisanog iznosa prema zakonu, a isti se uvjeti primjenjuju i na proizvođače iz drugih država članica EU. Pravo na nižu trošarinu ostvaruje se uz odobrenje nadležnog carinskog ureda, pod uvjetom da se godišnja proizvodnja ne prelazi. Ako proizvođač planira proizvesti više od dopuštene količine, mora obavijestiti carinski ured osam dana prije početka proizvodnje, inače mu se status može oduzeti, a trošarine obračunati u punom iznosu. U slučaju prekomjerne proizvodnje bez obavijesti, primjenjuju se kazne, kamate i dodatni obračun trošarina. Ministar financija pravilnikom uređuje način prijave i izvješćivanja za ove proizvođače.⁴²

3.1.7. Male destilerije

Mala destilerija je proizvođač etilnog alkohola koji u komercijalne svrhe proizvodi do 10 hektolitara čistog alkohola godišnje, pod uvjetom da je pravno i ekonomski neovisna o drugim

⁴¹ Ibid., čl. 78b.

⁴² Ibid., čl. 79.

destilerijama te ne radi prema licenci. Trošarina na etilni alkohol proizveden u malim destilerijama iznosi 50% od iznosa utvrđenog zakonom, a ista stopa primjenjuje se i na etilni alkohol koji uvoze male destilerije iz drugih država članica EU. Pravo na smanjenu trošarinu stječe se uz odobrenje carinskog ureda, pod uvjetom da godišnja proizvodnja ne prelazi 10 hektolitara. Ukoliko destilerija planira proizvoditi više od dopuštenog, mora obavijestiti nadležni carinski ured osam dana prije početka proizvodnje, u protivnom gubi status male destilerije. Ako se utvrdi da je destilerija premašila dozvoljenu količinu bez pravovremene obavijesti, carinski ured će oduzeti status male destilerije i obračunati razliku trošarine. U slučaju nezakonite proizvodnje etilnog alkohola, primjenjuju se odgovarajući zakoni, a na neplaćene trošarine obračunavaju se kamate.⁴³

3.1.8. Mali proizvođači jakog alkoholnog pića

Mali proizvođač jakog alkoholnog pića je fizička osoba koja koristi vlastito voće s vlastitog ili zakupljenog zemljišta za proizvodnju jakog alkoholnog pića pomoću jednostavnog destilacijskog uređaja, kotla. Takva osoba može proizvesti do 50 litara jakog alkoholnog pića godišnje po kućanstvu za osobnu potrošnju, kao i za članove kućanstva i goste, bez obveze plaćanja trošarine. Prodaja tih pića nije dopuštena. Pića koja spadaju u ovu kategoriju su alkoholna pića dobivena fermentacijom voća prema tarifnoj oznaci KN 2208. Mali proizvođači moraju prijaviti svoj kotao i mjesto proizvodnje nadležnom carinskom uredu najmanje osam dana prije početka proizvodnje. Ako proizvođač planira proizvoditi više od dopuštenih 50 litara, mora o tome obavijestiti carinski ured, inače gubi status malog proizvođača. U slučaju da proizvođač nezakonito prodaje ili proizvodi više od dozvoljene količine bez prijave, carinski ured može oduzeti pića i opremu te naplatiti trošarinu. Ministar financija pravilnikom uređuje detalje prijave i vođenja registra trošarinskih obveznika te nadzor nad proizvodnjom i potrošnjom jakih alkoholnih pića.⁴⁴

3.2. Harmonizacija s pravnom stečevinom Europske unije

Harmonizirani sustav trošarinskog oporezivanja obuhvaća oporezivanje alkohola i alkoholnih pića, uključujući pivo, vino, ostala fermentirana pića osim piva i vina, međuproizvode te etilni alkohol. Također, obuhvaća duhanske proizvode kao što su cigarete,

⁴³ Ibid., čl. 80.

⁴⁴ Ibid., čl. 81.

cigare, cigarilosi, sitno rezani duhan i ostali duhan za pušenje. Unutar tog sustava oporezuju se i energenti, među kojima su motorni benzini, plinsko ulje, kerozin, ukapljeni naftni plin, teško loživo ulje, prirodni plin, kruta goriva (ugljen, koks i lignit) te biogoriva, kao i električna energija. Međutim, oporezivanje motornih vozila nije obuhvaćeno harmoniziranim sustavom trošarina te za njega vrijede specifična porezna pravila. Isto tako, oporezivanje kave i bezalkoholnih pića nije usklađeno na razini Europske unije, što omogućava državama članicama da donesu vlastite zakone u ovom području, ali pritom moraju poštivati temeljna načela Ugovora o funkcioniranju Europske unije.⁴⁵

Osim toga, Direktiva Vijeća 2008/118/EZ, koja je donesena 16. prosinca 2008. godine i koja uređuje opći okvir trošarinskog oporezivanja, postavlja ograničenja u vezi s uvođenjem trošarina na proizvode koji nisu obuhvaćeni harmoniziranim sustavom. Prema ovoj Direktivi, države članice mogu primjenjivati poreze na proizvode izvan harmoniziranog sustava, no ti porezi ne smiju stvoriti prepreke slobodnoj trgovini između država članica, uključujući formalnosti vezane uz prelazak granice.⁴⁶

Direktiva također dopušta državama članicama da primjenjuju druge neizravne poreze na trošarinsku robu, pod uvjetom da su ti porezi u skladu s poreznim pravilima Zajednice koja vrijede za trošarine ili porez na dodanu vrijednost. To se odnosi na pravila vezana uz utvrđivanje porezne osnovice, izračunavanje poreza, trenutak nastanka porezne obveze i kontrolu nad tim porezima, uz napomenu da se ta pravila ne odnose na oslobođenja od plaćanja poreza. Primjerice, neharmonizirano oporezivanje kave ne smije uključivati granične kontrole, što znači da se ne mogu nametati obveze kao što su označavanje proizvoda markicama ili dodatne administrativne formalnosti pri unosu robe iz drugih država članica. Posebni porezi u ovim slučajevima moraju biti u skladu s poreznim zakonodavstvom Europske unije. Neharmonizirani trošarinski propisi moraju, između ostalog, osigurati poštivanje temeljnih načela koja reguliraju unutarnje tržište, uključujući zabranu prikrivenog ograničavanja trgovine između država članica EU-a. Također, moraju omogućiti slobodu kretanja robe, usluga, ljudi i kapitala unutar Unije te osigurati jednak tretman za domaće proizvode i proizvode iz drugih država članica. Ova pravila garantiraju nediskriminaciju i ravnopravan tretman svih poreznih obveznika i gospodarskih subjekata na razini Europske unije.⁴⁷

⁴⁵ Ministarstvo financija Porezna uprava, *Alkohol i alkoholna pića*, dostupno na: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/eu-trosarinski-propisi/alkohol-i-alkoholna-pica/2658> (pristupljeno: 1. rujna 2024.).

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

Zajednički sustav oporezivanja alkohola i alkoholnih pića za zemlje članice Europske unije primjenjuje se od 1. siječnja 1993. godine. Prema Direktivi Vijeća od 19. listopada 1992. o usklađivanju struktura trošarina na alkohol i alkoholna pića, kao i na alkohol koji se nalazi u drugim proizvodima (Council Directive 92/83/EEC), definirano je sljedeće:⁴⁸

- vrste alkoholnih proizvoda koji podliježu oporezivanju, uključujući pivo, vino, fermentirane proizvode koji nisu pivo ili vino, međuproizvode i etilni alkohol prisutan u pićima;
- osnovice za poreze;
- mogućnost primjene sniženih stopa za male, nezavisne proizvođače piva koji ne proizvode više od 200.000 hektolitara godišnje, te male nezavisne destilerije s godišnjom proizvodnjom do 10 hektolitara, uz mogućnost primjene snižene stope na određena pića;
- posebni postupci oporezivanja za određena područja Španjolske;
- izuzeća za određena pića koja se proizvode u Velikoj Britaniji;
- izuzeće od oporezivanja za alkohol koji nije namijenjen za konzumaciju kao piće, uključujući denaturirani alkohol i alkohol koji se koristi u farmaceutskoj, kozmetičkoj, prehrambenoj i sličnim industrijama.

Direktiva Vijeća od 19. listopada 1992. o usklađivanju poreznih stopa na alkohol i alkoholna pića (Council Directive 92/84/EEC) određuje minimalne porezne stope za sljedeće kategorije alkohola i alkoholnih pića:⁴⁹

- 550 eura po hektolitr čistog alkohola za alkohol sadržan u ostalim alkoholnim pićima, dok zemlje koje su u trenutku donošenja Direktive već imale trošarine veće od 1.000 eura primjenjuju minimalnu stopu od 1.000 eura po hektolitr čistog alkohola;
- 45 eura po hektolitr za međuproizvode, kao što su desertna i likerska vina;
- nultu poreznu stopu za vino i pjenušava vina;

⁴⁸ Direktiva Vijeća 92/83/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju struktura trošarina na alkohol i alkoholna pića, SL L 316/21, 31. 10. 1992.

⁴⁹ Direktiva Vijeća 92/84/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju stopa trošarina na alkohol i alkoholna pića, SL L 316/29, 31. 10. 1992.

- 0,748 eura po hektolitru (ovisno o koncentraciji sladovine) ili 1,87 eura po hektolitru (ovisno o sadržaju alkohola) za pivo.

Uredba Komisije (EZ) br. 3199/93 od 22. studenog 1993. nadopunjuje dvije spomenute direktive, a odnosi se na uzajamno priznavanje postupaka potpunog denaturiranja alkohola radi oslobađanja od trošarina. Ova uredba provodi čl. 27. stavak (1)(a) Direktive Vijeća 92/83/EEC, koji regulira postupke potpunog denaturiranja alkohola, pri čemu se navode različite formulacije denaturanata koje koriste zemlje članice. Uz navedeni zakonski okvir, specifična pitanja, poput dozvola za primjenu sniženih stopa trošarina na određene proizvode i regije u Francuskoj i Portugalu, riješena su posebnim odlukama. Pravila koja reguliraju oporezivanje alkohola i alkoholnih pića u EU postavljaju samo minimalne stope trošarina za različite vrste alkohola. Zemlje članice imaju slobodu u postavljanju viših stopa trošarina, u skladu s vlastitim nacionalnim fiskalnim politikama. Zbog toga postoje velike razlike u općim stopama trošarina među državama članicama EU-a. Stoga, u strogoj definiciji, ne može se govoriti o potpuno ujedinenom sustavu oporezivanja alkohola na razini EU-a.⁵⁰

⁵⁰ Sopek, P., *ibid.*, str. 2.

4. KOMPARATIVNA ANALIZA OPOREZIVANJA ALKOHOLA U DRUGIM ZEMLJAMA

Komparativna analiza oporezivanja alkohola u različitim zemljama pokazuje značajne razlike u pristupu i visini poreznih stopa, ovisno o fiskalnim politikama, zdravstvenim ciljevima i kulturnim normama.

Finska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo prednjače s najvišim stopama trošarina, dok zemlje poput Bugarske i Njemačke primjenjuju minimalne stope. Takve razlike često proizlaze iz različitih nacionalnih politika vezanih uz alkohol, javno zdravlje i ekonomske ciljeve. Skandinavske zemlje tradicionalno koriste visoke poreze kako bi smanjile potrošnju alkohola i spriječile njegove negativne učinke na društvo. Finska, s najvišim trošarinama na pivo, koristi ovaj alat za suzbijanje konzumacije i smanjenje alkoholizma. Nasuprot tome, zemlje poput Njemačke, koja je poznata po svojoj bogatoj pivskoj tradiciji, primjenjuju minimalne trošarine, čime podržavaju domaću proizvodnju piva i potrošačku kulturu. S druge strane, Ujedinjeno Kraljevstvo, iako nije više član EU-a, i dalje zadržava visoke poreze na pivo kao dio svoje strategije za smanjenje štetnih učinaka alkohola na javno zdravlje. Ove porezne stope ne odnose se samo na domaću proizvodnju, već i na uvoz piva, čime se nastoji zaštititi lokalna proizvodnja i istovremeno regulirati tržište.⁵¹

Važno je napomenuti da, iako su trošarine ključan instrument za kontrolu potrošnje, one također igraju značajnu ulogu u prikupljanju prihoda za države. Minimalna stopa koju EU propisuje omogućuje fleksibilnost zemljama članicama da prilagode svoje porezne politike prema vlastitim potrebama. Međutim, razlike u visini poreza također utječu na cijene piva unutar Europske unije, stvarajući nejednakosti među potrošačima ovisno o zemlji u kojoj se nalaze. Na primjer, potrošači u Finskoj i Irskoj suočeni su s višim cijenama zbog viših trošarina, dok u zemljama poput Luksemburga ili Bugarske pivo ostaje relativno povoljnije. Također, u zemljama s nižim trošarinama može se vidjeti veća stopa konzumacije piva, dok zemlje s višim stopama nastoje ograničiti dostupnost alkohola kroz porezne politike. Sve ove varijacije

⁵¹ Hoffer, A., Beer Taxes in Europe, dostupno na: <https://taxfoundation.org/data/all/global/beer-taxes-in-europe-2023/> (pristupljeno: 9. rujna 2024.).

pokazuju koliko fiskalna politika može biti alat za postizanje različitih ciljeva, od javnog zdravlja do zaštite lokalne industrije.⁵²

Zemlje poput Bugarske, Njemačke i Španjolske imaju vrlo niske trošarine, samo 0,03 eura po boci, dok su Finska i Irska među zemljama s najvišim trošarinama, s 0,63 i 0,37 eura po boci. Hrvatska trošarina iznosi 0,09 eura, što je iznad razine minimalne stope, ali znatno niže od skandinavskih zemalja. Velike razlike u stopama trošarina među zemljama ukazuju na različite fiskalne politike i pristupe regulaciji potrošnje alkohola. U zemljama s visokim trošarinama, trošarine su usmjerene na smanjenje potrošnje alkohola i javnozdravstvene mjere, dok zemlje s nižim stopama preferiraju poticanje domaće proizvodnje i turizma. Ove varijacije također odražavaju kulturne razlike i odnos prema alkoholu u različitim zemljama. Na primjer, Finska i Švedska, koje imaju visoke stope, koriste poreze kao sredstvo za smanjenje društvenih i zdravstvenih problema povezanih s alkoholom. S druge strane, zemlje s nižim trošarinama, kao što su Njemačka i Luksemburg, omogućuju povoljnije cijene piva, što može povećati domaću potrošnju. Ujedinjeno Kraljevstvo ima 0,13 eura po boci, dok je u Švedskoj stopa znatno viša, iznoseći 0,32 eura. Ove razlike u stopama poreza na pivo stvaraju raznolike uvjete na tržištima alkohola unutar Europe, a cijene piva variraju znatno ovisno o lokalnim trošarinama. Razlike u porezima također utječu na cijene u ugostiteljstvu i maloprodaji, što može utjecati na turističku privlačnost određenih zemalja.⁵³

4.1. Usporedba ekonomskih i društvenih učinaka različitih poreznih politika

Usporedba različitih poreznih politika na alkohol pokazuje značajne razlike u njihovim ekonomskim i društvenim učincima. Zemlje s visokim porezima na alkohol, poput Finske i Irske, imaju za cilj smanjenje konzumacije alkohola i rješavanje problema povezanih s alkoholizmom. Ove politike često rezultiraju smanjenom potrošnjom alkohola i smanjenjem troškova za zdravstveni sustav, ali mogu dovesti do rasta ilegalnog tržišta ili prekogranične kupnje u zemljama s nižim porezima. S druge strane, zemlje s nižim poreznim stopama, kao što su Njemačka i Luksemburg, imaju veću potrošnju alkohola, ali istovremeno koriste alkoholne proizvode kao značajan izvor prihoda i poticanje domaće industrije. Visoke trošarine često utječu na cijene u ugostiteljstvu, što može obeshrabriti lokalnu potrošnju, ali u isto vrijeme mogu potaknuti turizam, posebno u zemljama s nižim trošarinama gdje su cijene alkohola

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

atraktivnije za turiste. Društveni učinci različitih poreznih politika također ovise o kulturnim normama u zemlji – zemlje s višim porezima često imaju strože zakone o prodaji i konzumaciji alkohola, dok one s nižim porezima imaju opušteniji pristup. Porezne politike usmjerene prema alkoholu također igraju ulogu u oblikovanju zdravstvenih strategija – u nekim zemljama se porezni prihodi koriste za financiranje preventivskih programa i tretmana ovisnosti o alkoholu. Ekonomski učinci ovise o elastičnosti potražnje za alkoholom – u zemljama s visokom elastičnošću, povećanje poreza može značajno smanjiti potrošnju, dok u zemljama s niskom elastičnošću cijena to možda neće imati tako veliki utjecaj.⁵⁴

Različite porezne politike na alkohol ne samo da utječu na prihode države, već i na šire društvene i ekonomske dinamike. Zemlje koje primjenjuju visoke trošarine često se suočavaju s izazovima vezanim uz neformalno tržište, gdje je alkohol dostupan iz ilegalnih izvora ili preko granica. Također, povećanje cijena alkohola kroz trošarine može utjecati na dostupnost pića za niže socijalne slojeve, što može smanjiti njihovu konzumaciju, ali istovremeno povećati frustracije ili nelegalnu potrošnju. S druge strane, zemlje s nižim porezima često bilježe veće stope alkoholizma, što može stvoriti veće dugoročne troškove za zdravstveni sustav. Osim toga, u tim zemljama, niske cijene alkohola mogu poticati potrošnju među mlađom populacijom, što predstavlja društveni izazov. Porezne politike u velikoj mjeri odražavaju prioritete određene zemlje – dok neke države koriste alkoholne poreze kao oblik prihoda za proračun, druge ih vide kao alat za javno zdravlje. Zemlje s većim naglaskom na javno zdravlje, kao što su skandinavske zemlje, često povezuju visoke poreze s edukativnim kampanjama o štetnosti alkohola. U suprotnosti s time, zemlje poput Španjolske i Francuske, gdje je vino kulturno važan proizvod, imaju blaže porezne režime. Različite fiskalne politike neizbježno oblikuju i ponašanje potrošača, ali i kulturne stavove prema alkoholu, što dugoročno može utjecati na javno zdravlje i gospodarski razvoj.⁵⁵

4.2. Utjecaj različitih poreznih politika na suzbijanje alkoholizma

Porezne politike imaju ključnu ulogu u suzbijanju alkoholizma, s naglaskom na visoke trošarine kao učinkoviti alat za smanjenje dostupnosti i potrošnje alkohola. Zemlje poput Finske, gdje su porezi na alkohol među najvišima u Europi, koriste ovu strategiju kako bi

⁵⁴ Sornpaisarn, B., Shield, K., Cohen, J., Schwartz, R., & Rehm, J., Elasticity of Alcohol Consumption, Alcohol-Related Harms, and Drinking Initiation in Low-and Middle-Income Countries: A Systematic Review and Meta-Analysis, *International Journal of Alcohol and Drug Research*, vol. 2, br. 1, 2013., str. 45.

⁵⁵ Ibid.

obeshrabrile konzumaciju i smanjile stope alkoholizma. Visoke cijene alkohola, kao rezultat visokih poreza, mogu ograničiti pristup alkoholu, posebno među mladima i osobama s niskim primanjima. Takav pristup smanjuje rizik od razvoja ovisnosti o alkoholu, što dugoročno pridonosi boljim zdravstvenim ishodima u populaciji. Nasuprot tome, zemlje s nižim poreznim stopama, poput Njemačke ili Španjolske, mogu imati veće stope konzumacije alkohola jer niže cijene čine alkohol lako dostupnim široj populaciji. U tim zemljama, iako postoji značajan prihod od poreza na alkohol, mogu se suočiti s dugoročnim troškovima za zdravstveni sustav zbog povećanih stopa alkoholizma.⁵⁶

Različite studije sugeriraju da je elastičnost potražnje za alkoholom ključni faktor u učinkovitosti poreznih politika. U zemljama s visokom elastičnošću potražnje, povećanje trošarina može dovesti do značajnog smanjenja potrošnje alkohola. Međutim, visoke trošarine mogu potaknuti rast ilegalnog tržišta alkohola, kao što se vidi u nekim zemljama s iznimno visokim porezima. Uz visoke poreze, važni su i drugi regulatorni mehanizmi poput ograničenja prodaje i marketinških kampanja koje promoviraju odgovornu konzumaciju. Učinkovito oporezivanje alkohola stoga mora biti dio šire strategije koja uključuje javnozdravstvene kampanje i podršku za liječenje ovisnosti.⁵⁷

Važno je naglasiti da porezne politike ne djeluju uvijek jednako na sve skupine unutar društva. Na primjer, istraživanja pokazuju da su mladi posebno osjetljivi na povećanje cijena alkohola. S druge strane, u društvima gdje su alkoholna pića duboko ukorijenjena u kulturi, kao u Španjolskoj ili Italiji, visoke trošarine mogu imati manji utjecaj na smanjenje konzumacije zbog društvenih normi. U tim slučajevima, porezne politike moraju biti kombinirane s drugim mjerama, poput edukacije i regulacije prodajnih mjesta. Društveni učinci također uključuju smanjenje incidencije alkoholom povezanih nesreća i nasilja, što pokazuje da učinkovite porezne mjere mogu poboljšati cjelokupnu sigurnost u zajednici. Kombinacija strožih poreznih politika i preventivnih programa dugoročno doprinosi smanjenju zdravstvenih troškova povezanih s alkoholom, ali je također važno pratiti kako ove mjere utječu na ekonomski sektor, uključujući industriju pića i ugostiteljstvo. Kroz uravnotežen pristup, mnoge zemlje nastoje postići optimalan rezultat – smanjenje štetnih učinaka alkohola uz održavanje stabilnih ekonomskih prihoda.⁵⁸

⁵⁶ Anderson, P., Chisholm, D., & Fuhr, D. C., Effectiveness and Cost-Effectiveness of Policies and Programmes to Reduce the Harm Caused by Alcohol, *Lancet (London, England)*, vol. 373, no. 9682, 2009., str. 2234–2246.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

5. ZAKLJUČAK

Posebni porez na alkohol i alkoholna pića predstavlja ključan fiskalni alat za države, uključujući Hrvatsku, kojim se regulira konzumacija alkohola, štiti javno zdravlje te prikupljaju dodatni državni prihodi. Ovaj porez ima višestruke ciljeve: od smanjenja štetnih društvenih posljedica alkohola, kao što su zdravstveni problemi i povećana stopa nesreća, do financiranja javnih zdravstvenih kampanja i socijalnih programa. Uspješno oporezivanje alkohola može potaknuti odgovornu konzumaciju, a povećanje cijena alkoholnih proizvoda djeluje preventivno, osobito na mlađe skupine i socijalno ugrožene. Istovremeno, visoke trošarine omogućuju državi da suzbije nelojalnu konkurenciju i crno tržište, potičući legalnu prodaju i proizvodnju. Primjena poreza ovisi o vrsti pića, volumenskom udjelu alkohola i količini proizvedenog proizvoda, pri čemu se male pivovare i destilerije često potiču nižim stopama. Hrvatska, kao članica Europske unije, usklađuje svoje porezne stope s minimalnim zahtjevima EU-a, što omogućuje slobodu u postavljanju viših stopa ovisno o nacionalnim interesima. Dugoročno, posebni porez na alkohol predstavlja balans između fiskalnih potreba države i zaštite javnog zdravlja.

Povećanjem cijena alkoholnih proizvoda, države mogu utjecati na smanjenje potrošnje, što dugoročno doprinosi smanjenju zdravstvenih troškova povezanih s liječenjem bolesti uzrokovanih alkoholom. Uz fiskalne i zdravstvene beneficije, porez na alkohol omogućuje redistribuciju sredstava u preventivne i edukativne programe, čime se stvara sveobuhvatan pristup suzbijanju alkoholizma. Istovremeno, porezne politike mogu pomoći u stvaranju pravednijeg tržišta i poticanju odgovorne proizvodnje i distribucije alkoholnih pića. Postavljanje odgovarajućih poreznih stopa omogućuje državi fleksibilnost u prilagodbi tržišnim uvjetima, ali i u rješavanju specifičnih društvenih problema, poput povećane stope konzumacije alkohola u određenim regijama. S obzirom na dinamiku tržišta alkohola u EU-u, važno je da svaka zemlja članica razvije politiku oporezivanja koja najbolje odgovara njezinim socioekonomskim i kulturnim potrebama.

LITERATURA

- Anderson, P. i Baumberg, B., *Alcohol in Europe – A Public Health Perspective*, London: Institute of Alcohol Studies, 2006.
- Anderson, P., Chisholm, D., & Fuhr, D. C., Effectiveness and Cost-Effectiveness of Policies and Programmes to Reduce the Harm Caused by Alcohol, *Lancet* (London, England), vol. 373, no. 9682, 2009., str. 2234–2246.
- Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Hill, L., Holder, H., Homel, R., Livingston, M., Österberg, E., Rehm, J., Room, R., & Rossow, I., *Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and Public Policy* (2nd ed.), Oxford University Press, Oxford, 2010.
- Cnossen, S., *Alcohol Taxation and Regulation in the European Union*, CESifo Working Paper, br. 1821, 2006.
- Cnossen, S., *Alcohol Taxation and Regulation in the European Union*, *International Tax and Public Finance*, vol. 14, br. 6, 2007., str. 699–732.
- Cvančić, J. i Rozika, G., *Alkoholizam kao problem u obitelji i društvu / Alcoholism Like an Issue in Family and Society*, *Sestrinski glasnik*, vol. 22, br. 1, 2017., str. 23-26.
- Jelčić, B., Lončarić- Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H., Mijatović, N. *Financijsko pravo i financijska znanost*, Narodne novine, Zagreb, 2008.
- Room, R., Babor, T., & Rehm, J., *Alcohol and Public Health*, *Lancet* (London, England), vol. 365, no. 9458, 2005., str. 519–530.
- Sopek, P., *Sustav oporezivanja alkohola u Europskoj uniji i Hrvatskoj*, *Newsletter: povremeno glasilo Instituta za javne financije*, vol. 15, br. 76, 2013.
- Sornpaisarn, B., Shield, K., Cohen, J., Schwartz, R., & Rehm, J., *Elasticity of Alcohol Consumption, Alcohol-Related Harms, and Drinking Initiation in Low-and Middle-Income Countries: A Systematic Review and Meta-Analysis*, *International Journal of Alcohol and Drug Research*, vol. 2, br. 1, 2013.
- Svjetska zdravstvena organizacija, *Alcohol in the European Union – Consumption, Harm and Policy Approaches*, Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2012.

Pravni izvori:

- Direktiva Vijeća 92/83/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju struktura trošarina na alkohol i alkoholna pića, SL L 316/21, 31. 10. 1992.
- Direktiva Vijeća 92/84/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju stopa trošarina na alkohol i alkoholna pića, SL L 316/29, 31. 10. 1992.
- Uredba o visini trošarine na alkohol i alkoholna pića, Narodne novine, br. 156/2022
- Zakon o trošarinama, Narodne novine br. 106/18, 121/19, 144/21

Mrežni izvori:

- Eurotax, The history of alcohol excise duties in Europe: a long fiscal journey, dostupno na: <https://www.eurotax.fr/en/the-history-of-alcohol-excise-duties-in-europe-a-long-fiscal-journey/>, (pristupljeno: 3. rujna 2024.).
- Hoffer, A., Beer Taxes in Europe, dostupno na: <https://taxfoundation.org/data/all/global/beer-taxes-in-europe-2023/> (pristupljeno: 9. rujna 2024.).
- Ministarstvo financija Porezna uprava, Alkohol i alkoholna pića, dostupno na: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/eu-trosarinski-propisi/alkohol-i-alkoholna-pica/2658> (pristupljeno: 1. rujna 2024.).
- Svjetska zdravstvena organizacija, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, 27. rujna 2018. Izvještaj, dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639> (pristupljeno: 3. rujna 2024.).